

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITE YA 12

LOETSE 2022

**SESOTHO PUO YA LAPENG – PAMPIRI YA 3
TATAISO YA HO TSHWAYA**

MATSHWAO: 100

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 10.

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1****Dintlha tsa tataiso ya meqoqo****1.1 Thuto ha e tsofallwe.**

Moqoqong ona mohlalobuwa o lokela ho re qoqela ka dintlha tse netefatsang hore thuto ha e tsofallwe. E ka ba thuto ya sekolong kapa thuto e fumanwang bathong ba nang le boiphihlelo ka bophelo.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a bontshe ka moo ho leng bohlokwa ka teng ho ithuta le ha o se o le moholo.
- Mohlahlobuwa a ka bua ka bophelo bo phelwang ke batho ba rutehileng.
- Mohlahlobuwa a ka bontsha hore thuto ha se ya sekolo/dibuka feela le thuto e fumanwang bathong ba baholo le yona ha e tsofallwe.

[50]**1.2 Boitshepo le tlhomphelelo ke tsona tse atlehisang motho.**

Moqoqong ona mohlalobuwa o lokela ho re hlalose ka boitshepo le tlhomphelelo hore di atlehisane motho jwang.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a qoqe ka moo boitshepo ba nnete bo leng bohlokwa ka teng mme bo etsa hore motho a hahamalle pele ka dinako tsohle.
- Mohlahlobuwa a boele a hlalose katleho eo motho a e unang ha a hlomphelelo batho bao a phelang le bona mmoho le setjhaba ka kakaretso.

[50]**1.3 Bosiung boo ha ke a robala ke ho tshoha.**

Mohlalobuwa o lokela ho qoqa kapa a hlalose se ileng sa etsahala bosiung boo.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka se ileng sa mo hlahela ha a tla bua mantswe ana a reng: Bosiuung boo ha ke a robala ke ho tshoha.

[50]

- 1.4 **Le ha baithuti dikolong ba tshwanela ho phenyekollwa, ka lehlakoreng le leng ho etsa jwalo ke ho ba hobosa le ho hatikela ditokelo tsa bona. Sekaseka sehlooho sena mme o hlahise mahlakore a mabedi a kgang.**

Moqoqong ona mohlalobuwa o hlahisa mahlakore a mabedi a taba mme o a tshehetsa ka dintlha.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka melemo ya ho phenyekollwa ha baithuti, jk ho fumana dibetsa, dithethefatsi jj. Ba hlekefetse mesuwe, mesuwetsana le baithutimmoho le bona.
- A boele a hlahise hape hore ho phenyekollwa hoo, ho ka ba hobosa le ho hatikela ditokelo tsa bona ka hore, ha tsena tsohle tse mpe di se di fumanehile ho bona ba tla tshaba ho kena sekolo. Baithuti ba bang ba sebedisa bana ba banyane ho ba etsetsa mosebetsi oo o mobe ka ha ba a ba tshaba mme ba a ba hlekefetsa.
- Mohlahlobuwa a hlahise ntlhakemo ya hae mabapi le ho phenyekollwa ha baithuti dikolong.

[50]

- 1.5 **E be batjha ha ba ka kgutlela mehleng ya kgale ya ho ithabisa le ho itlosa bodutu, botlokotsebe le tshebediso empe ya dithethefatsi di ka fela?**

Moqoqong ona mohlalobuwa o kgetha lehlakore la hae mme a le tshehetse ka dintlha tse utlwahalang.

Dikahare:

- Mohlahlobuwa a hlalose ka botlalo dintlha tsa lehlakore leo a le kgethileng, e ka ba la ho kgutlela mehleng ya kgale kapa tjhee.

[50]

- 1.6 **Setshwantsho sa 1.6.1, 1.6.2 le 1.6.3**

Mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme a iqapele sehlooho a itshetlehile ka mohopolo wa sehlooho o qholotswang ke setshwantsho seo a se kgethileng.

Dikahare:

Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo oo a o fumaneng ka setshwantsho.

[50]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 50]

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO (Tshekatsheko ya sehlooho) tlhophiso ya mehopollo le dintlha, kelohlolo ya baamohedi ba ditaba, maikemisetsa le maemo MATSHWAO A 30	Boemo bo hodimo Boemo bo tlase	28–30 - Nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang - Mehopollo e bontsha boqhetseke, e phephetsa monahano mme ke e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang/babatsehlang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	22–24 - Nehelano e ralehileng hantle haholo; - Mehopollo e tsamaellana le sehlooho ka botlalo, e a kgahlisa mme e na le bopaki ba mehopollo e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle haholo ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	16–18 - Nehelano ke e kgotsofatsang diithokeho - Mehopollo e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang - e hlophisitswe ka tsela e utlwisisehang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	10–12 - Nehelano e momahane mona le mane - Mehopollo ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang - Ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi	4–6 - Nehelano e tswile lekoteng ho hang - Mehopollo ke e sa tsepamang e dubakaneng - Ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa - Ha e a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo
		25–27 - Nehelano e tswileng matsoho le ha e haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehlang - Mehopollo ke e sutsitseng mme e bontsha boqhetseke; - e hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	19–21 - Nehelano e radilweng hantle - Mehopollo ke e loketseng mme e thahasellisang - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	13–15 - Nehelano e a kgotsofatsa le ha e sa hlaka mona le mane - Mehopollo e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng; ho na le tlhophiso le momahano e itseng ho kenyeditswe le selelekela, mmele le qetelo.	7–8 - Nehelano boholo e tswile lekoteng - Mehopollo ha e a momahane ka tshwanelo mme e a lahlehisa - Nehelano ha e na bopaki ba tlhophiso le momahano	0–3 - Boiteko ha bo yo ba ho arabela sehlooho - Mehopollo e tswile lekoteng ka ho phethahala, ha e a nepahala nehelano ha e a tsepama sehloohong, mme e dubakane
Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
PUO, SETAELE LE TOKISO YA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlhotlontswa ke tse lokelang sepheo/ tshusumetsa le maemo, kgetho ya mantswa, tshebediso ya puo le tlwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 15	Boemo bo hodimo Boemo bo tlase	14–15 - Sehalo, rejisetara, setaele le, tlhotlontswa di loketse sepheo ka tsela e babatsehlang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshebediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshupo ka tsela e tsotshang - o sebedisitse ehlo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - o radilwe ka bokgoni bo tsotshang	11–12 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo haholo; - tshebediso ya puo e matla mme ho sebedisitswe sehalo se loketseng ka nako tsohle; - boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshebediso ya puo le mopeleto - o radilwe hantle ka tshwanelo	8–9 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshebediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo - puo ya bonono ke e loketseng mme e sebedisitswe ka tshwanelo - O radilwe ka tsela e mahareng feela	5–6 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa ha di a lokela sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - puo e sebedisitswe feela ka tsela ya motheo; - sehalo mmoho le moelelo o hlalishang ke tema ke tse sa lokelang; - ho sebedisitswe tlhotlontswa ya motheo feela	0–3 - Puo e sebedisitsweng ha se e utlwisisehang; - sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo; - tshebediso ya tlhotlontswa e haellang haholo hoo nehelano e sa utlwisisehang
		13 - Tshebediso ya puo ke e nepahetseng mme e susumetsang sehalo sa tema - e batla e hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - e radilwe ka bokgoni bo tsotshang	10 - Tshebediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo - sehalo ke se matla mme se loketseng - ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto - e radilwe hantle	7 - Tshebediso ya puo ke e kgotsofatsang le ha ho na le ho sa tsamaellane mona le mane - kakaretso sehalo ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang	4 - Puo ke ya motheo feela mme e sebedisitswe ka tsela e haellang - popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako - tlhotlontswa e haella haholo feela	
SEBOPEHO Makgetha a tema: Popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang MATSHWAO A 5		5 - Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehlang - katoloso ya dintlha ke e ikgethang - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang	4 - Dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho - momahano e bopilweng ke e supang bokgoni - dipolelo le diratswana di loketse nehelano mme di fapafapannngwa ka tshwanelo	3 - Dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng - moqoqo o ntse o hlalisha moelelo	2 - Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang - dipolelo le diratswana di na le diphoso - Moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso	0–1 - Dintlha tsa bohlokwa di a haella - dipolelo le diratswana tse hlalishitsweng ke tse fosahetseng - moqoqo ha o na moelelo o lebelletsweng
MATSHWAO		40–50	30–39	20–29	10–19	0–9

KAROLO YA A: MOQOQO**MATSHWAO A SEBEDISWANG HO BONTSHA DIPHOSO HA HO TSHWAUWA MOQOQO****SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:****SEKALA SA HO TSHWAYA MOQOQO****MATSHWAO: {50}**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo / dikgutsufatso
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	5	Seb =
Matshwao ohle	50	

Ditaelo ho motshwai:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho se le SENG feela karolong ya A.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tseno tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a tshbediso ya puo ho fella kgatong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a sebopeho ho fella kgatong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwai ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehelle lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka hodima lentswe/polelo ka tshbediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshbediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshbediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantswe a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha/ho arola diratswana

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**POTSO YA 2****2.1 LENGOLO LA SETLWAEDI/SETSWALLE****Sebopelo**

- Aterese e nngwe, ya mongodi, mme e ngolwa e qala hodimo bohareng ba leqephe ho tloha letsohong le letshehadi ho ya ho le letona. Ha mohlalobuwa a ngotse aterese le letsatsi/mohla di arohane kapa di kopane, ho se be le kotlo eo a e fuwang;
- Aterese e ngolwa ka mokgwa wa boloko; ha ho ngolwe matshwao a puo, ntle le ha ho sebedisitswe aterese ya lebokoso la poso.
- Aterese ya moamohedi ha e hlahiswe mofuteng ona wa lengolo;
- Kamora mohla ho tloha mola, ebe ho tla tumediswa; yona e ngolwa ka letsohong le letshehadi, haufi le moo leqephe le qalang. Hlokomela hore ha ho ngolwe letshwao la puo kamora tumediswa;
- Seratswana sa selelekela se lokela ho ba sekgutshwane, mme se omele ditaba kapa se totobatse sepheo sa lengolo;
- Mmele wa lengolo o ahwe ka diratswana tse seng kae; di ka ba tharo kapa ho feta, mme mona ke moo ya ngolang a nontshang taba tsa hae tse mabapi le sehlooho sa lengolo;
- Qetelo ya lengolo ke e kgutshwane ka tlwaelo, mme e phethela ditaba;
- Lengolong la setlwaedi ha ho hlokehe hore o ngole fane ya hao, mme ha o ngolla motswalle o ka nna wa qetella ha monatjana ka tsela eo le bitsanang ka yona mohlala: motswalao, ntjamme jj.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlalobuwa a ka hlahisa sepheo sa lengolo, a tshedise rakgadi wa hae kaha o ile a hloka hallwa ke moradi.

[25]**2.2 INTHAVIU E NGOLWANG****Sebopelo**

- E ngolwa kamehla e le ho puo ya mmui, empa matshwao a di-a-bulwa le di-a kwalwa ha a sebediswe;
- Lebitso la sebui le ngolwa ka letsohong le letshehadi la leqephe, le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi;
- Selelekeleng mmotsi o nehelana ka tlhahisoleseding e amanang le sepheo sa inthaviu;
- Mmeleng mmotsi o botsa mmotsuwa dipotso tse tsamaellanang le sehlooho sa ditaba e leng;
- Sehlo le rejisetara e be tse loketseng kopano ena.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a qale inthaviu ka tumediso mahlokoreng a mabedi;
- A hlalose maemo ao inthaviu e etsahalang tlasa ona, e leng moqolotsi wa ditaba wa lesedinyana la selehae le mosuwehlooho wa sekolo mabapi le tlhekefetso ya baithuti ba fihlang sekolong sa hae.

[25]

2.3 ATIKELE E YANG LESEDINYANENG**Sebopeliso**

- Atikele e ba le sehlooho se matla se bileng se hohelang mahlo;
- Lebitso la moqolotsi wa ditaba le sebaka seo atikele e ngoletsweng ho sona di ngolwa ka hodima seratswana sa pele;
- E arolwa ka dikholomo tse bopilweng ka diratswana tse kgutshwanyane;
- Ditaba di hlahiswe ka tsela ya phiramiti.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a hlalose mathata a motseng wa habo a batho ba sa sebetseng ka lebaka la ho hloka mosebetsi, a be a hlahise ditsela tse ka thusang batho bao ho iphedisa.

[25]

2.4 LENGOLO LA SEMMUSO**Sebopeliso**

- Aterese di pedi. Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi le selemo;
- Aterese ya ya ngollwang e ngolwa ka letsohong le letshehadi. E qala ka maemo a tshebetso a ya ngollwang ebe ho latela aterese ya hae ka botlalo;
- Tlasa aterese ho ngolwa tumediso (Monghadi, mofumahadi kapa mofumahatsana) kapa e ka ngolwa e le dikgusufatso (Mong/Mof)
- Tlasa tumediso ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo, e nto ba selelekela;
- Qetelo ke ya semmuso, mme e ngolwa e le “Ka botshepehi, Ka boikokobetso”jj;
- Ya ngolang o lokela ho saena pele, a nto ngola lebitso la hae ka botlalo ka tlase.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a kope Lefapha ho thusa batho ba wetsweng ke matlo ka lebaka la dipula tse neleng haholo mme tsa diha matlo a bona.

[25]

2.5 PUO**Sebopeho**

- Pulo e ka ba polelo kapa polediso ya bohlae, e tla hohela le ho qahamisa ditsebe tsa bamamedi.
- Dintlha di hlophiswe ka boqhetseke hore puo e phalle.
- Dipolelo e be tse kgutshwane, tse kenyelleditseng bonono ho natefisa.
- Dintlha e be tse kgolwehang.

Dikahare:

- Mohlahlobuwa o ngola puo eo a tla e etsa ho amohela baeti ba tswang Masepaleng wa motse wa habo, ba tliang dimpho tseo ba di fang baithuti.

[25]**2.6 TSA BOPHELO BA MOFU**

Ena ke tokomane eo ho yona ho ngolwang ditaba tse amanang le mofu.

Matshwao a ikgethang a sebopeho sa tema ena:

- Mofu ke mang, wa ha mang;
- Tlhaho ya hae: Sebaka moo a hlahetseng teng, letsatsi la tswalo le selemo;
- Tsa kgolo ya mofu; dithuto, mosebetsi, lenyalo, jj;
- Tsa lefu la hae: letsatsi le moggwa oo a hlokahetseng ka wona;
- Maballo: bao a ba siyang;
- Theneketso ya seboko sa hae.

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B (25 x 2): [50]****MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 100**

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO Tshekatsheko ya sehlooho le mehopollo Tlhophiso ya mehopollo Kelohlolo ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba, le maemo MATSHWAO A 15	13–15 - Nehelano e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang - Mehopollo e matla e butswitseng - Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng - Dintlha tsohle di tshhehetsa sehlooho mme di hlahositswe ka botebo - Sebopeliso ke se nepahetseng	10–12 - Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlahositsweng ka botebo, mme dintlha di tshhehetsa sehlooho - Sebopeliso ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa	7–9 - Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema - Nehelano ha e a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng - Mehopollo le dikahare di na le momahano e amohelohang - Ke dintlha tse itseng feela tse tshhehetsang sehlooho - Ka kakaretso sebopeliso ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng	4–6 - Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema - Nehelano e na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa e a kgera - Mehopollo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng - Sehlooho se tshhehetswa ke dintlha tse itseng feela - Sebopeliso se fofo feela, mme se na le bohlotso bo boholo	0–3 - Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema - moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo - Mehopollo le dikahare ha di na momahano - Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshhehetsang sehlooho - Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeliso se nepahetseng
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswa, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 10	9–10 - Sehalo, rejistara, setaele, le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo - Tshebediso ya puo e nepahetseng e bile e bopeliso hantle - Nehelano ha e na diphoso	7–8 - Sehalo, rejistara, setaele, le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo - Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopeliso hantle - Tshebediso ya tlotlontswe e ntle haholo - Nehelano boholo ha e na diphoso	5–6 - Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo - Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo - Tshebediso ya tlotlontswe ke e lekaneng - Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo	3–4 - Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle - Tshebediso ya puo e fosahetseng e bile e tletse diphoso tse ngata - Tshebediso e seng kae ya tlotlontswe - Moelelo o nyotobetse	0–2 - Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo - Nehelano e tletse diphoso e dubakane - Tlotlontswe ha e dumellane le maemo - Moelelo o nyotobetse haholo
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

**KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE
 SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:
 SEKALA SA HO TSHWAYA DITEMA TSA KGOKAHANO
 MATSHWAO: [25]**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo ke Sebopeho Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	DMS =
	10	PST =
Matshwao ohle	25	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka dihlooho tse PEDI karolong ena.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswa a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantswa a arotsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (Orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswa letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng / e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le / e siilweng pakeng tsa mantswa a mang.
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.